

Педагогічна освіта

УДК: 378.147.091.33-027.22:001

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15455730>

Формування науково-дослідницької компетентності студентів

Олена Момот

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теоретико-методичних основ викладання спортивних
дисциплін Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-9187-1036>

Павло Хоменко

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та
масової фізичної культури Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-3065-9095>

Юлія Зайцева

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретико-методичних основ викладання спортивних
дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-7155-392X>

Прийнято: 06.04.2025 | Опубліковано: 18.04.2025

***Анотація.** У статті проаналізовано особливості формування науково-дослідницької компетентності студентів факультету фізичного виховання та спорту Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Розкрито етапи та алгоритм процесу підготовки та організації науково-дослідницької діяльності. **Метою** статті є аналіз особливості формування науково-дослідницької компетентності у студентів у закладі вищої освіти. **Методи.** Теоретичні – аналіз і узагальнення сучасної навчальної та методичної літератури, нормативно-правових документів для з'ясування стану розробленості проблеми формування науково-дослідницької компетентності студентів; аналізу – для оцінювання освітніх програм, які впроваджено на факультеті фізичного виховання та спорту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; узагальнюючі – для формулювання висновків на основі теоретичних і практичних напрацювань, а також контент-аналіз (для опрацювання нормативних документів). Було розглянуто чинні нормативні документи, зокрема, Закон України «Про вищу освіту». **Результати.** У результаті дослідження встановлено, що формування науково-дослідницької компетентності студентів у закладі вищої освіти відбувається безперервно. Підготовка та організація науково-дослідницької діяльності на факультеті фізичного виховання та спорту здійснюється поетапно за встановленою системою. **Висновки.** Отже, науково-дослідницька компетентність – це комплексна якість студента, яка комбінує в собі дослідницькі уміння та навички набуття новітніх знань шляхом застосування методів наукового пізнання, креативного мислення, інноваційного підходу в плануванні, прийнятті рішень, обговоренні та оцінці результатів дослідно-експериментальної діяльності.*

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, студент, кваліфікаційна (магістерська) робота, фізична культура, спорт, заклад вищої освіти.

Formation of scientific and research competence of students

Olena Momot

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Theoretical and Methodological Foundations of
Teaching Sports Disciplines
of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University,
<https://orcid.org/0000-0001-9187-1036>

Pavlo Khomenko

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Professor at the Department of Theory and Methods of Physical
Education, Adaptive and Mass Physical Culture
of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University,
<https://orcid.org/0000-0003-3065-9095>

Zaitseva Yuliia

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theoretical and
Methodological Foundations of Teaching Sports Disciplines of
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University,
<https://orcid.org/0000-0001-7155-392X>

Abstract. *The article analyzes the peculiarities of the formation of scientific and research competence among students of higher education at the Faculty of Physical Education and Sports of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. The stages and algorithm of the process of preparation and organization of research activity of the applicants are disclosed.*

Purpose: *analysis of the peculiarities of the formation of scientific and research competence among students in a higher education institution.* **Methods.** *Theoretical – analysis and generalization of modern educational and methodical literature, regulatory and legal documents to clarify the state of development of the problem of forming scientific and research competence of students; analysis – for evaluating educational programs implemented at the Faculty of Physical Education and Sports of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University; generalizing – for formulating conclusions based on theoretical and practical studies, as well as content analysis (for processing regulatory documents). Current normative documents were considered, in particular, the Law of Ukraine «About Higher Education».* **Results.** *As a result of the study, it was established that the formation of scientific and research competence of students in a higher education institution occurs systematically. The process of preparation and organization of research activities at the Faculty of Physical Education and Sports is carried out according to stages (tentative planning) and the recommended algorithm.* **Conclusions.** *Thus, scientific and research competence is a comprehensive quality of a student – comprehensive quality of a student, which combines research skills and skills of obtaining new knowledge through the use of methods of scientific knowledge, creative thinking, a creative approach in planning, decision-making, analysis and evaluation of the results of research activities.*

Keywords: *scientific and research activity, student, master's thesis, physical culture, sport, higher education institution.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти набуває особливої уваги питання формування науково-дослідницької компетентності майбутнього фахівця у контексті їхнього соціально-економічного та духовного розвитку. Про науково-дослідницьку діяльність йдеться у Законі України «Про вищу освіту»: метою вищої освіти є розвиток особистості шляхом набуття високого рівня наукових, творчих та загальних компетентностей, необхідних для професійної діяльності в певній спеціальності або галузі знань [13]. Одним із дієвих шляхів формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти на рівні державних стандартів сучасні науковці у своїх працях визначають науково-дослідницьку роботу студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванням науково-дослідницької компетентності в системі підготовки здобувачів вищої освіти займаються А. Алексюк, О. Березан, М. Вінник, О. Дубасенюк, Г. Ємельянова, І. Ковтанюк, В. Костюкевич, М. Князян, С. Мартиненко, Н. Ничкало, О. Пометун та інші. Особливості науково-дослідницької компетентності вивчали такі вчені як Р. Ахметов, Л. Бурчак, О. Галян, С. Кравченко, Т. Кутек, В. Литовченко, О. Норкіної та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас бракує уваги питанню формування науково-дослідницької компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Формулювання мети статті (постановка завдання) – проаналізувати особливості формування науково-дослідницької компетентності у студентів у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти факультету фізичного виховання та спорту Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (далі – ПНПУ) здійснюється за певними напрямками: науково-дослідницька діяльність, що є складовою навчального процесу (написання та захист

кваліфікаційної (магістерської) роботи, що передбачено навчальним планом) та науково-організаційні заходи (конференції, конкурси, гранти тощо).

Проаналізувавши освітньо-професійні програми «Середня освіта (Фізична культура)» та «Фізична культура і спорт», за якими здійснюється освітній процес магістрів в ПНПУ, з'ясовано, що формування науково-дослідницької компетентності здобувачів у закладі вищої освіти відбувається безперервно.

У методичних рекомендаціях щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт у ПНПУ зазначено, що кваліфікаційна (магістерська) робота – це самостійно виконана та логічно структурована навчально-наукова праця, яка завершує цикл професійної підготовки здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня [9].

Підготовчий та організаційний процеси науково-дослідницької діяльності магістрів в ПНПУ здійснюється поетапно за встановленою системою, розкритою в Методичних рекомендаціях до виконання кваліфікаційних (магістерських) робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань А Освіта, спеціальностей А 4.11 Середня освіта (Фізична культура), А 7 Фізична культура і спорт, розробленими колективом авторів: О. Момот, О. Корносенко, Ю. Зайцевою, І. Тараненко, С. Синицею, В. Бондаренко, І. Рогодченко [7].

Розкриємо деякі пункти [3]:

Вибір теми дослідження. Одним із найбільш складних та відповідальних завдань здобувача вищої освіти є вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи, яка повинна відповідати критерію раціональності вибору теми, її актуальності, тобто мати теоретичне і практичне значення.

Раціональність вибору теми кваліфікаційної (магістерської) роботи, її успішне виконання полягає в наявності відповідної бази для проведення досліджень (матеріальної, технічної, експериментальної тощо), стрижнем якої є, насамперед, педагогічні, науково-методичні літературні джерела за темою, науково-дослідна апаратура, інвентар, матеріально-технічна база дослідження та

відповідний контингент учасників.

Актуальність теми. Обґрунтування актуальності дослідження безпосередньо залежить від постановки проблеми та формулювання мети, де відображається потреба і доречність вирішення питання для подальшого прогресу в теорії, вдосконалення практики навчання, фізичного виховання чи навчально-тренувального процесу тощо. Для висвітлення також необхідно опиратися на доступні для розуміння неузгодженості, що з'явилися між потребами суспільства і дійсною практикою їх впровадження, також вказують авторів, що займалися питанням проблеми, що досліджується. Під час висвітлення актуальності достатньо вдало подати кілька речень, щоб відобразити суть проблеми чи наукового завдання.

Закінчуючи виклад актуальності дослідження, необхідно висновувати про те, що попри наявні напрацювання з порушеного питання, воно є недостатньо вивченим та має потребу в подальшому пошуку чи дослідженні.

Мета кваліфікаційної (магістерської) роботи – остаточний результат, на завершення якого покликане дослідження, який повинен також мати в універсальному виді заплановані результати та наукові завдання. Мету необхідно формулювати стисло і чітко, говорячи про основне, якого кінцевого результату заплановано досягти. Під час формування мети рекомендується використовувати наступні слова: розкрити, визначити та проаналізувати ключові фактори, сформулювати, розробити, схарактеризувати, теоретично підтвердити та експериментально випробувати ефективність, розкрити та обґрунтувати зміст, форми, методи, засоби тощо.

Завдання – це конкретні кроки до досягнення мети, від яких залежить структура роботи та відображають спрямованість і хід дослідження. Переважно їх може бути три – п'ять, при цьому під час виконання першого завдання, зазвичай, відбувається розбір об'єкта дослідження, вивчення наукової проблематики, порушеної в роботі. Якщо дослідження містить експеримент, то

останнє завдання, переважно, визначає практичну спрямованість нововведень автора. Під час визначення завдань дослідження необхідно дотримуватися конкретизації щодо складу учасників, а саме антропометричних даних, професійної спрямованості, стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, виду спорту, тощо) відповідно до обраної теми кваліфікаційної (магістерської) роботи.

До прикладу.

Мета дослідження – розробити та теоретично обґрунтувати педагогічну технологію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

Завдання дослідження:

1. Дати загальну характеристику педагогічній технології.
2. Проаналізувати стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності
3. Розробити, теоретично підтвердити та експериментально перевірити ефективність педагогічної технології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

До прикладу.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати ключові фактори, що впливають на мотивацію дітей віком 6-7 років до навчально-тренувальних занять з плавання.

У дослідженні визначено такі *завдання:*

1. Вивчити та проаналізувати відповідну літературу: Провести всебічний огляд існуючих досліджень мотивації у спорті, з акцентом на фізичну активність дітей раннього віку та плавання. Проаналізувати теоретичні основи та моделі, пов'язані з мотивацією, такі як теорія самовизначення, та їх доцільність для дітей у віці 6-7 років.

2. Визначити ключові мотиваційні фактори: Дослідити внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на мотивацію юних плавців. Визначити, як ці фактори проявляються у дітей у віці 6-7 років та їхнє специфічне значення для плавання.

3. Дослідити роль тренера та тренувального середовища: Проаналізувати вплив тренерських стратегій, зворотного зв'язку та всього тренувального середовища на мотивацію юних плавців. Дослідити, як різні методи тренування та тренувальні моделі можуть посилити або послабити мотивацію цієї вікової групи.

Визначення об'єкту і предмету дослідження. Освітні, навчально-організаційні та тренувальні процеси можуть виступати об'єктом педагогічної науки, до якої відносять і сферу фізичної культури та спорту, тобто це ті процеси, що розвиваються у дошкільній установі, закладі загальної середньої та вищої освіти, дитячо-юнацькій спортивній школі, фізкультурно-оздоровчій організації тощо. Але, об'єкт дослідження повинен бути сформульованим так, щоб можна було відслідкувати коло об'єктивної реальності, яке включає предмет найважливішого елемента, що характеризується прямим взаємозв'язком з іншими складовими компонентами цього об'єкту.

Отже, об'єктом може бути процес, явище, що створює проблемну ситуацію чи вимагає більш детального вивчення, а предметом – те, що в цьому об'єкті отримує наукове пояснення: педагогічні умови, технологія, характеристика тощо. Саме предмет дослідження окреслює тему наукової роботи.

До прикладу.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

Предмет дослідження – педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

До прикладу.

Об'єкт дослідження – навчально-тренувальні заняття з плавання дітей 6-7 років.

Предмет дослідження – формування мотивації до навчально-тренувальних занять з плавання дітей 6-7 років.

Методи дослідження. Важливим етапом для досягнення поставленої мети є ретельний та раціональний вибір методів, що будуть використані для виконання запланованих завдань дослідження. Методи дослідження характеризуються конкретикою та логічністю визначаючи, що саме досліджувалось певним методом.

До прикладу.

Методи дослідження: для виконання запланованих у дослідженні завдань, перевірки визначеної мети ми послуговувалися на комплекс теоретичних і емпіричних методів дослідження: до теоретичних методів нами віднесено аналіз, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення, які застосовано з метою вивчення психолого-педагогічних, наукових, методичних літературних джерел і визначення концептуальних засад дослідження, роз'яснення сутності й особливостей процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури;

до емпіричних методів: анкетування, бесіда, пряме та непряме спостереження, метод експертних оцінок, самооцінювання, тестування, які використано з метою зібрання даних щодо досліджуваної проблематики;

констатувальний та формувальний експерименти дослідження використано з метою визначення ефективності педагогічної технології та аналізу сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

До прикладу.

Методи дослідження. Для досягнення мети наукової роботи, виконання запланованих у дослідженні завдань і підтвердження визначеної нами гіпотези застосовано комплекс сучасних загальнонаукових методів: аналіз літературних

джерел передбачає ретельний розбір існуючої літератури з питань мотивації у спорті та фізичній активності, з фокусом на ранньому дитячому розвитку та плаванні. Визначення ключових теорій, моделей та результатів попередніх досліджень для формування теоретичної бази та методології дослідження; вивчення досвіду провідних експертів передбачає збір інформації та знань від осіб, які мають великий досвід та успішний професійний досвід у контексті цього дослідження йдеться про вивчення досвіду досвідчених тренерів, спортивних психологів та педагогів, які спеціалізуються на мотивації дітей молодшого віку до занять спортом; педагогічні спостереження передбачають систематичне спостереження та аналіз поведінки, взаємодії та залучення людей в освітньому або тренувальному середовищі. У нашому дослідженні воно зосереджене на спостереженні за дітьми під час тренувань з плавання, щоб зрозуміти їхні мотиваційні реакції.

Елементи наукової новизни необхідно формулювати з чітко визначеною автором позицією відносно того, що було зроблено особисто, теоретично підтверджуючи важливість дослідження, акцентуючи увагу на положеннях, які були уточнені чи вдосконалені.

До прикладу.

Елементи наукової новизни полягають у аналізі стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності; у розробці і теоретичному обґрунтуванні педагогічної технології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-реабілітаційної діяльності.

До прикладу.

Наукова новизна дослідження полягає в практичних, науково обґрунтованих рекомендаціях, які можуть бути безпосередньо застосовані у тренерській практиці та освітніх програмах. Ці рекомендації адаптовано до унікальних потреб і особливостей дітей молодшого віку, пропонуючи інноваційні рішення для підвищення мотивації до занять плаванням та іншими видами спорту.

Загалом, наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до розуміння та посилення мотивації у юних плавців, пропонуючи нові теоретичні висновки, емпіричні дані та практичні застосування, які сприяють розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Практичне значення одержаних результатів. Ураховуючи важливість прикладного аспекту наукової роботи, необхідно аргументувати всі можливі варіанти використання отриманих результатів на практиці, відзначаючи практичну цінність здобутих результатів.

До прикладу.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновано методичні рекомендації для майбутніх учителів фізичної культури, в яких наведено поради щодо організації оздоровчо-реабілітаційної діяльності. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі факультетів фізичного виховання та спорту закладів вищої освіти.

До прикладу.

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження надає тренерам науково обґрунтовані стратегії розвитку мотивації серед плавців. Розуміючи мотиваційні чинники, характерні для дітей віком 6-7 років, тренери можуть адаптувати свої навчально-тренувальні заняття, щоб створити більш цікавий і сприятливий процес, що призведе до кращого засвоєння навичок і посилення зацікавленості в участі в змаганнях.

Апробація результатів дослідження покликана відобразити наявні конференції, семінари, на яких було оприлюднено результати дослідження (необхідно вказати назву, місце, рік проведення) та кількість публікацій.

До прикладу.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлено і подано друку статтю «Формування мотивації до занять плаванням у дітей молодшого шкільного віку». VII Всеукраїнська науково-практична

конференція з міжнародною участю «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини». Дата проведення – 18-19 квітня 2024 р.

Загальні відомості про структуру й обсяг роботи. Подається інформація про структуру кваліфікаційної (магістерської) роботи (вступ, розділи, підрозділи, висновки, література, додатки, таблиці, рисунки тощо).

До прикладу.

Структура та обсяг кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Кваліфікаційна (магістерська) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, 10 таблиць, 20 рисунків. Обсяг роботи становить 75 сторінок.

Складання плану роботи, узгодження його з науковим керівником.

Після систематизації науково літератури за обраною темою дослідження, наступним етапом є складання детального плану кваліфікаційної (магістерської) роботи. Здобувач вищої освіти має обґрунтувати власне бачення структури кваліфікаційної (магістерської) роботи: кількість розділів, підрозділів, а також їхні робочі назви. Процес уточнення структури є складним і може тривати впродовж усієї роботи над дослідженням [9].

Науково-організаційні заходи полягають в оприлюдненні й апробації результатів наукових досліджень і науково-методичної діяльності здобувачів вищої освіти, обмін науковими результатами та дослідницьким досвідом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, науково-дослідницька компетентність – це комплексна якість студента, яка комбінує в собі дослідницькі уміння та навички набуття новітніх знань шляхом застосування методів наукового пізнання, креативного мислення, інноваційного підходу в плануванні, прийнятті рішень, обговоренні та оцінці результатів дослідно-експериментальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Ахметов Р. Ф., Кутек Т. Б. Методика і методологія наукових досліджень у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 192 с.
2. Вінник М.О. Формування науково-дослідницької компетентності майбутніх фахівців у педагогічній теорії. *Педагогічні науки*. 2016. Випуск LXX. Том 2. С. 22-27.
3. Галян О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
4. Ковтанюк І. Модель формування дослідницької компетентності майбутній учителів інформатики. *Молодь і ринок*. 2025. № 2 (34). С. 175-181.
5. Костюкевич В. М. Воронова В. І., Шинкарук О. В., Борисова О. В. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. 554 с.
6. Методичні вказівки до написання, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт другого (магістерського) рівня / укладач С. А. Король. Суми : Сумський державний університет, 2021. 46 с.
7. Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних (магістерських) робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань А Освіта, спеціальностей А 4.11 Середня освіта (Фізична культура), А 7 Фізична культура і спорт / уклад. О. Момот, О. Корносенко, Ю. Зайцева, І. Тараненко, С. Синиця, В. Бондаренко, І. Рогодченко. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025. 44 с.
8. Методичні рекомендації до виконання магістерських робіт для здобувачів вищої освіти за ОПП 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)», галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка другого (магістерського) рівня вищої освіти /

уклад. О. А. Баштовенко, Г.В. Ярчук. Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2021. 40 с.

9. Методичні рекомендації щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка / уклад. В. Фазан, Л. Черкаська, С. Ленська, Д. Лобода. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. 67 с.

10. Момот О. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Полтава: ПП Астроя, 2023. 99 с.

11. Мороз Л. І., Мороз І. В., Литвиненко І. С., Прасол Д. В., Чугуєва І. Є. Науково-дослідна робота студентів у вищих навчальних закладах: Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во «Арнекс», 2017. 164 с.

12. Пентилюк М. І., Олексенко В. П., Гайдаєнко І. В., Окуневич Т. Г. Навчальною науково-дослідна робота студентів-філологів: навчально-методичний посібник для студентів. Вид. 2-е, переробл. й доповн. Херсон: Айлант, 2020. 158 с.

13. Про вищу освіту: Закон України від від 01.07.2014 р. Редакція від 09.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

14. Стинська В. В., Салига Н. М., Процишин Н. А. Формування дослідницької компетентності студентів у закладі вищої освіти. Теорія і методика професійної освіти. Вип.69. Том 2. С. 149-152.

15. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: підручник. 6-те вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2008. 310 с.